

WPROWADZENIE

Zadanie pn. „Wsparcie ochrony przyrody na obszarze Półwyspu Helskiego” realizowane było w okresie od stycznia 2014r. do grudnia 2016r. W jego ramach przeprowadzono dwa działania. Pierwsze działanie polegało na uprzątnięciu i nasadzeniu rokitnika w sąsiedztwie ścieżek komunikacyjnych prowadzących do kładki na Cyplu Helskim. W drugim działaniu należało wzmocnić przekaz w zakresie ochrony europejskich waleni.

Merytoryczną opiekę nad zadaniem sprawowali specjaliści w dziedzinie, której poszczególne działania dotyczyły. Przebieg pierwszego działania nadzorował Prof. dr hab. Jacek Herbach, specjalista w dziedzinie botaniki, pracownik Uniwersytetu Gdańskiego. Drugie zadanie nadzorował Prof. dr hab. Krzysztof E. Skóra, kierownik Stacji Morskiej w Helu, oceanograf - biolog, realizator wielu projektów pro-przyrodniczych. W trakcie trwania projektu z przyczyn losowych, nadzór nad realizacją działania drugiego przejęła dr Iwona Pawliczka vel Pawlik, p.o. kierownika Stacji, a następnie kierownik jednostki.

Główne cele zadania to: renaturalizacja szaty roślinnej i siedlisk przyrodniczych właściwych dla wydmy nadmorskich na obszarze bezpośrednio sąsiadującym z wybudowaną promenadą wzdłuż brzegu na Cyplu Helskim (od strony lądu) oraz wykonanie muzealnego eksponatu szkieletu znalezionej na polskim wybrzeżu wala butlonosego *H. ampullatus* (Forster, 1770), na potrzeby przyrodniczej edukacji społeczeństwa, z uwzględnieniem kontekstu, że jako członkowie wspólnoty europejskiej odpowiedzialni jesteśmy za stan wszystkich zagrożonych i chronionych gatunków żyjących w morzach państw należących do UE.

Partnerzy w projekcie: Gmina Miasto Hel, Urząd Morski w Gdyni, Lasy Państwowe Nadleśnictwo Wejherowo, Starostwo Powiatowe w Pucku, Stacja Morska IO UG im. Prof. Krzysztofa Skóry, Niemieckie Muzeum Morskie w Stralsundzie.

OPIS PRZEPROWADZONYCH DZIAŁAŃ

DZIAŁANIE 1.

Uprzątnięcie i nasadzenie rokitnika w sąsiedztwie ścieżek komunikacyjnych prowadzących do kładki na Cyplu Helskim.

Prace w ramach realizacji działania przeprowadzono na terenie Nadmorskiego Parku Krajobrazowego i SOOS PLH220032 Zatoka Pucka i Półwysep Helski. Obszar objęty projektem znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie wybudowanych przez Urząd Morski w Gdyni ścieżek komunikacyjnych prowadzących do kładki na Cyplu Helskim (woj. pomorskie). Teren objęty działaniami leży w całości w pasie nadmorskim będącym w zarządzeniu Urzędu Morskiego w Gdyni – działki 516, 668, Nadleśnictwa Wejherowo – działki 526/7, 534/5 oraz Starostwa Powiatowego w Pucku – działki 556, 557 i 558/2.

Przed przystąpieniem do prac pozyskano wszelkie niezbędne zgody i porozumienia.

W miejscu tym nie występują żadne siedliska przyrodnicze, natomiast w bezpośrednim sąsiedztwie występuje siedlisko przyrodnicze 2180 *Lasy mieszane i bory na wydmy nadmorskich*, reprezentowane lokalnie przez nadmorski sosnowy bór bażynowy *Empetro nigri-Pinetum*. Siedlisko to jest bardzo poważnie zniszczone wskutek dawniejszego użytkowania militarnego, budowy infrastruktury, wprowadzenia obcego substratu glebowego, zanieczyszczenia i penetracji ludzkiej. Na terenie prac nie stwierdzono występowania chronionych i zagrożonych gatunków roślin.

Prace podstawowe w terenie realizowane były w dwóch etapach. Pierwszy etap prac porządkowych trwał od 21.10.2014r. do 28.11.2014r. Etap drugi polegający na przeprowadzeniu prac botanicznych trwał od 01.12.2014r. do 31.03.2015r. Pod koniec roku 2016 wystąpiła konieczność wykonania dodatkowych zabiegów pielęgnacyjnych i prac porządkowych.

W ramach poszczególnych etapów realizacji działań wykonano następujące prace:

PRACE PORZĄDKOWE:

- a) usunięcie gruzu, zanieczyszczeń i powierzchniowej warstwy obcego substratu wraz z nasionami chwastów;

- b) wywiezienie i utylizacja usuniętego gruzu, zanieczyszczeń i obcego substratu;
- c) pozyskanie i transport refulatu;
- d) wprowadzenie refulatu.

PRACE BOTANICZNE: nasadzenie rokitnika zwyczajnego.

W ramach drugiego etapu prac nasadzono około 3.000 sztuk osobników z gatunku rokitnika zwyczajnego *Hippophaë rhamnoides* – gatunek prawnie chroniony. Działaniami zasadzenia rokitnika objęto obszar około 4 320 metrów kwadratowych.

DODATKOWE ZABIEGI PIELĘGNACYJNE I PRACE PORZĄDKOWE:

- a) wykonanie pielęgnacyjnych cięć suchych gałęzi krzewów rokitnika zwyczajnego na powierzchni 4 320 m² przy użyciu ręcznych narzędzi ogrodniczych,
- b) uprzątnięcie terenu z odciętych suchych gałęzi przy użyciu ręcznych narzędzi wraz z wywiezieniem i utylizacją odciętych suchych gałęzi.

Ilość osobników rokitnika zwyczajnego, które się „nie przyjęły” lub z jakiegoś powodu obumarły to maksymalnie kilka – kilkanaście sztuk. Krzewy rozrastając się utworzyły wysoki dywan, co stanowi skuteczną barierę dla spacerowiczów i turystów chcących penetrować obszar wydm i lasu.

Przebieg prac drugiego etapu przedstawiają poniższe zdjęcia:

Luty 2015

Luty 2015

Luty 2015

Luty 2015

Luty 2015

Luty 2015

Kwiecień 2015

Kwiecień 2015

Kwiecień 2015

Kwiecień 2015

Stan na lipiec 2016r. przedstawiają zdjęcia poniżej.

Lipiec 2016

Lipiec 2016

DZIAŁANIE 2.

Wzmocnienie przekazu w zakresie ochrony europejskich walen.

Zwłoki *Hyperoodon ampullatus* (Forster, 1770), gatunku, który ma kilka nazw w polskim języku: wal butelkonosy północny, wal butelkonosy, wal butlonosy lub dogling morze wyrzuciło na brzeg 15 listopada 2013 r. w rejonie Łąków (293 km). Jego przyrodniczą rzadkość dzięki realizacji działania spożytkowano na rzecz celów naukowych oraz uatrakcyjnienia i wzmocnienia przekazu edukacyjnego Stacji Morskiej w Helu, z którą Fundacja ściśle współpracuje od wielu lat. W ten sposób wypełnione zostały zobowiązania wobec zapisów ratyfikowanej przez nasz kraj Konwencji Bońskiej oraz jej porozumienia dedykowanego ochronie walen - ASCOBANS - The Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas.

Zwłoki walenia wydobyto z morza a następnie plażowego piasku przy pomocy dźwigu, następnie przewieziono do Helu. Tu Przeprowadzono sekcję, pobrano materiał biologiczny. Wstępnie oczyszczono kości z tkanki miękkiej, zutylizowano blisko 2 tony tkanki miękkiej. Prace zostały wykonane przez naukowców i pracowników SMIOUG. Pobrane tkanki i szkielet zabezpieczono.

Po przeprowadzeniu opisanych czynności postawiono sobie cel wypreparowania szkieletu oraz wykonania konstrukcji nośnej i wyeksponowania go w jednym z budynków Stacji Morskiej w Helu. Podjęcia się tego zadania zaoferowało Niemieckie Muzeum Morskie w Stralsundzie, które posiada doświadczenie w wykonywaniu eksponatów szkieletów ssaków morskich. Oczyszczony szkielet wala butlonosego, po uzyskaniu zgody Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska, przewieziono z Helu do Stralsundu w grudniu 2016r. W Muzeum, szkielet został rozebrany na części. Każda z nich poddana została obróbce mechanicznej, termicznej i chemicznej. Kości zostały oczyszczone z tkanki miękkiej, odtłuszczone i wysuszone, a następnie poddane konserwacji. Wypreparowany szkielet został z powrotem przewieziony do SMIOUG w Helu w grudniu 2015r. Na miejscu, okazało się jednak, że aby móc przygotować eksponat szkieletu, konieczny jest dodatkowy zabieg preparacji kości. Zabiegu podjęła się firma, która ma doświadczenie w tego typu pracach oraz dodatkowo w wykonywaniu instalacji do ekspozycji szkieletów zwierząt. Prace zostały wykonane w okresie maj – grudzień 2016r. Przed podwieszeniem szkieletu przeprowadzono analizę techniczną możliwości podwieszenia szkieletu w budynku. W grudniu 2016r. szkielet wala

butlonosego został złożony pod nadzorem pracowników SMIOUG w Helu i powieszony w jednym z budynków SMIOUG w Helu - obiekcie dydaktycznym o funkcjach konferencyjnych i warsztatowych - tzw. „Sieciarni”. „Sieciarnia” znajduje się w pobliżu „Domu Morświna”. Dzięki temu, zamierzenie ekspozycji szkieletu wala w pobliżu muzeum poświęconemu morświnowi - jednemu przedstawicielowi waleni żyjącego w Bałtyku, przedstawione we wniosku aplikacyjnym zostało zrealizowane. Szkielet wala będzie stanowił element wystawy, która cechy tego ssaka morskiego będzie wykorzystywała jako tło do prezentacji cech biologicznych morświna. Widz będzie miał możliwość porównania wielkości i budowy anatomicznej szkieletu. Ekspozycja jest już udostępniona osobom, które uczestniczą w zajęciach Błękitnej Szkoły, odbywających się od listopada w „Sieciarni”.

OSIĄGNIĘTY EFEKT RZECZOWY

Dla działania: Uprzątnięcie i nasadzenie rokitnika w sąsiedztwie ścieżek komunikacyjnych prowadzących do kładki na Cyplu Helskim.

Kluczowym produktem tego działania jest obszar na Cyplu Helskim o powierzchni 4.320 m², na którym przeprowadzono renaturalizację szaty roślinnej i siedlisk przyrodniczych właściwych dla wydm nadmorskich.

Dla działania: Wzmocnienie przekazu w zakresie ochrony europejskich waleni.

Kluczowym produktem niniejszego działania jest eksponat szkieletu wala butlonosego, którego ciało zostało wyrzucone na polskie wybrzeże w 2013r., powieszony pod sufitem sali konferencyjnej w jednym z budynków SMIOUG w Helu tzw. „Sieciarni”. Budynek od 2017r. będzie służył jako zaplecze konferencyjne i dydaktyczne Stacji Morskiej. Eksponat szkieletu wala będzie stanowił nowy bardzo interesujący dla odbiorców element o wartości badawczej i edukacyjno-muzealnej na rzecz przyrodniczej edukacji, szczególnie w odniesieniu do rodzimego gatunku walenia, skrajnie zagrożonego i ściśle chronionego morświna, gdyż oba gatunki: wal butlonosy i morświn są chronione m.in. w ramach Konwencji Bońskiej i jej szczególnego porozumienia ASCOBANS.

OSIĄGNIĘTY EFEKT EKOLOGICZNY

Dla działania: Uprzątnięcie i nasadzenie rokitnika w sąsiedztwie ścieżek komunikacyjnych prowadzących do kładki na Cyplu Helskim.

Przeprowadzone prace doprowadziły do renaturalizacji szaty roślinnej i siedlisk przyrodniczych dla wydm nadmorskich.

Zmniejszenie powierzchni Cypla Helskiego zajętej przez gatunki roślin obcych zwłaszcza różę pomarszczoną i inną roślinność ruderalną.

Dzięki posadzeniu krzewów rokitnika zwyczajnego pojawiła się możliwość konkurencyjnego zwycięstwa rokitnika nad obecną w bezpośrednim sąsiedztwie różą pomarszczoną – gatunkiem nierodzimy dla Cypla Helskiego. Ponadto posadzony rokitnik w wyznaczonych miejscach tworzy naturalną barierę fizyczną chroniącą las i wydmy przed penetracją przez ludzi (skutkującą m.in. wydeptaniem i zaśmieceniem).

Posadzenie rokitnika w pasie przy deptaku daje możliwość rozwoju siedliska przyrodniczego 2160 *Nadmorskie wydmy z zaroślami rokitnika*. Niezależnie od tego obsadzenie tej strefy rokitnikiem dzięki wybitnemu ograniczeniu penetracji ludzkiej, pozwala na lokalną regenerację sąsiadujących fragmentów siedliska 2180 *Lasy mieszane i bory na wydmach nadmorskich*.

Zarośla rokitnika przy promenadzie pozwalają zaprezentować kolejne siedlisko przyrodnicze związane z wydmami nadmorskimi, a nie występujące w warunkach naturalnych na Cyplu Helskim.

Dla działania: Wzmocnienie przekazu w zakresie ochrony europejskich waleni.

Wypreparowanie szkieletu wala butlonosego i jego ekspozycja w budynku SMIOUG wykorzystywanym na cele szerzenia wiedzy proprzyrodniczej wpłynęły na:

- wywiązanie się z zobowiązań wobec zapisów ratyfikowanej przez Polskę Konwencji Bońskiej oraz jej porozumienia dedykowanego ochronie walenii - ASCOBANS - The Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas.
- wypracowanie metody postępowania z martwymi waleniami i służącej do wykorzystania materiału biologicznego,
- umożliwienie osobom odwiedzającym Hel zobaczenie z bliska prawdziwego szkieletu wieloryba, zwierzęcia morskiego, w Bałtyku pojawiającego się bardzo rzadko, a poprzez to wpłynięcie na zwiększenie zainteresowania waleniami, ich biologią i ekologią oraz aktami prawnymi służącymi ich ochronie,
- kształtowanie nowego, atrakcyjnego sposobu przekazywania przez Stację informacji z zakresu ochrony walenii,
- budowanie poparcia społecznego dla czynnej ochrony walenii, w tym wzrost poparcia dla działań podejmowanych przez Stację w celu ochrony morświna – jedyne bałtyckiego walenia,
- wsparcie infrastruktury edukacyjnej SMIOUG,
- zintensyfikowanie proekologicznego przekazu w mediach zarówno lokalnych jak i krajowych. Posiadanie przez SMIOUG w Helu szkieletu wieloryba w swojej kolekcji będzie powodowało, że więcej i częściej będzie się mówiło i poświęcało uwagi problemom związanym z ochroną gatunków walenii, które są chronione prawem krajowym i światowym.

Dla całości zadania osiągnięty efekt ekologiczny to wsparcie ochrony przyrody na obszarze Półwyspu Helskiego, choć ze względu na szerokie grono odbiorców działań projektowych, zasięg oddziaływania projektu wykracza poza Półwysep jak też poza województwo pomorskie.